

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

Departament Ubezpieczeń Społecznych
Zastępca Dyrektora
Eliza Wiśniewska

DUS-II.055.16.2022.KF
Warszawa, dnia 10 stycznia 2023 r.

Pan

Szanowny Panie,
działając na podstawie art. 13 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach (Dz. U. z 2018 r. poz. 870) w związku z petycją Pana w sprawie zmiany przepisów emerytalno-rentowych, uprzejmie wyjaśniam, co następuje.

Odnośząc się do poruszanej w petycji kwestii wsparcia emerytów i podniesienia wysokości ich świadczeń należy wskazać, że jednym z najważniejszych instrumentów oddziałujących na sytuację materialną emerytów i rencistów jest coroczna waloryzacja świadczeń emerytalno-rentowych przeprowadzana w taki sposób, aby nie traciły swej siły nabywczej w relacji do kosztów utrzymania i w miarę możliwości finansowych budżetu państwa i Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zwanego dalej „FUS” realnie wzrastały. Zasady waloryzacji emerytur i rent wielokrotnie modyfikowano, ponieważ wciąż poszukiwane są optymalne w danym czasie zasady podwyżki, uwzględniające z jednej strony oczekiwania świadczeniobiorców, a z drugiej - bieżącą sytuację gospodarczą, stan budżetu państwa i finansów ubezpieczeń społecznych.

Od 1 marca 2022 r. świadczenia emerytalno-rentowe wzrosły o 7%. Jest to dużo wyższy wzrost świadczeń, niż gdyby zastosowany został wskaźnik waloryzacji ustalony według obowiązujących zasad, wynikających z ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W trosce o osoby pobierające najniższe świadczenia emerytalno-rentowe Rząd zaproponował na 2023 r. modyfikację tych zasad, proponując minimalną kwotę waloryzacji na poziomie 250 zł brutto. Modyfikacja ta dotyczy wszystkich świadczeń emerytów, którzy spełnili warunek, zapisany w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 504, z późn. zm.), gwarancji najniższej emerytury.

Obecny rząd podejmuje w sferze społecznej wiele działań podyktowanych troską o każdego człowieka, szczególnie tego najstarszego, czego przykładem są dodatkowe roczne świadczenie pieniężne (tzw. trzynasta i czternasta emerytura), zmiana zasad opodatkowania świadczeń poprzez podniesienie kwot wolnych od podatku oraz obniżenie (od 1 lipca 2022 r.) stopy procentowej podatku dochodowego od osób fizycznych z 17% do 12%.

W 2022 r. wszyscy emeryci i renciści otrzymali tzw. trzynastą emeryturę, która jest już corocznym, dodatkowym świadczeniem gwarantowanym ustawą. Wypłata „trzynastek” wynika z ustawy z dnia 9 stycznia 2020 r. o dodatkowym rocznym świadczeniu pieniężnym dla emerytów i rencistów (Dz. U. z 2021 r. poz. 1808, z późn. zm.), która wprowadziła na stałe coroczną wypłatę dodatkowego rocznego świadczenia pieniężnego dla wszystkich emerytów i rencistów (w tym dla rencistów socjalnych) w wysokości najniższej emerytury,

obowiązującej od dnia 1 marca roku, w którym wypłacane jest dodatkowe roczne świadczenie pieniężne.

Jednocześnie, począwszy od ostatniego terminu wypłat w sierpniu oraz we wrześniu 2022 r. wypłacono tzw. 14. emerytury. Ze świadczenia tego, w całości bądź w części, skorzystały osoby pobierające świadczenie podstawowe w kwocie nie wyższej niż 4188,44 zł brutto. Prawo do czternastki miały osoby, które na 24 sierpnia 2022 r. pobierały jedno z długoterminowych świadczeń, np. emeryturę, rentę albo świadczenie przedemerytalne. Pełną kwotę (1338,44 zł brutto) otrzymali emeryci i renciści, których świadczenie główne nie przekraczało 2900 zł brutto. Pozostali otrzymali dodatkowe świadczenie pomniejszone zgodnie z zasadą złotówka za złotówkę. Zastosowany przy jego konstrukcji mechanizm „złotówka za złotówkę” pozwala je jednak adresować do jak najszerzej grupy uprawnionych. Aktualnie w Ministerstwie trwają prace nad określeniem zasad wypłaty tzw. 14 emerytury w roku bieżącym.

Należy jednocześnie podkreślić, że emerytury i renty są świadczeniami z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Źródłem ich finansowania jest, odprowadzana od osiągniętych przychodów, składka na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Reformując w 1999 r. system ubezpieczeń społecznych kierowano się zasadą równego traktowania wszystkich ubezpieczonych. W nowym systemie emerytalnym wysokość emerytury jest uzależniona od okresu pracy oraz od wysokości wynagrodzenia osiąganego w trakcie całej aktywności zawodowej. Zasadą jest więc, że wymiar tych świadczeń jest ściśle związany z indywidualnym przebiegiem ubezpieczenia konkretnej osoby. Im wyższe jest wynagrodzenie, tym większa jest suma składek i tym wyższe w przyszłości świadczenie.

Należy mieć również na uwadze, że - zgodnie z art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1009, z późn. zm.) - państwo gwarantuje wypłacalność świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Jest to o tyle istotne, że wpływy ze składek nadal nie pokrywają wypłaty świadczeń z FUS. Fundusz ten korzysta zatem z corocznych dotacji budżetowych. Możliwości angażowania się budżetu państwa w funkcjonowanie FUS są jednak ograniczone sytuacją finansów publicznych.

Przechodząc do kolejnego Pańskiego postulatu, dotyczącego przyznania „dodatku dla osób otrzymujących rentę inwalidzką o stopniu umiarkowanym w kwocie 500 PLN, gdyż ich stan zdrowia nie pozwala na możliwość dodatkowego zarobku, oraz własną egzystencję”, należy wskazać, że w świetle przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przewidziana została możliwość wypłaty dwóch rodzajów dodatków tj. dodatku pielęgnacyjnego oraz dodatku dla sierot zupełnych. W Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej nie są prowadzone prace nad wprowadzeniem do powszechnego systemu emerytalnego innych rodzajów dodatków, w tym postulowanego przez Pana.

Odnosząc się do podniesionej przez Pana kwestii zniesienia „ograniczenia dodatkowych zarobków na rzecz rencistów i emerytów bez ograniczenia otrzymania obu świadczeń jednocześnie” należy mieć na uwadze, że celem świadczeń przyznawanych z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jest zapewnienie środków utrzymania osobom ubezpieczonym, które nie mogą kontynuować zatrudnienia z przyczyn naturalnych (tj. po osiągnięciu wieku emerytalnego) lub utraty zdolności do pracy z powodu stanu zdrowia.

Świadczenia emerytalno-rentowe stanowią ekwiwalent utraconych zarobków osób ubezpieczonych należny jedynie w sytuacji spełnienia ściśle określonych warunków, określonych w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Instytucja zawieszenia lub zmniejszenia świadczenia w związku z podejmowaniem przez świadczeniobiorców zarobkowego zatrudnienia należy do ważnych zagadnień ubezpieczeń społecznych. W założeniu świadczenia te przysługują w razie rzeczywistej lub domniemanej niezdolności do pracy. Wynika stąd reguła „albo zatrudnienie,

albo świadczenie", która jednak zna wyjątki. W przypadku emerytur, które są wypłacane po osiągnięciu pełnego – ustawowego wieku emerytalnego uznaje się, że niedopuszczalne jest zawieszanie lub zmniejszanie emerytury, gdyż jest to świadczenie wystużone i opłacone, a zatem należne w razie spełnienia ustawowych warunków wymaganych do nabycia tego prawa, w związku z czym zarobkowanie przez emeryta nie może ograniczać wysokości pobieranej emerytury. Zawieszanie lub zmniejszanie świadczeń dotyczy natomiast osób poniżej tego wieku, gdyż w takim przypadku świadczenie emerytalno-rentowe ma związek z ryzykiem niezdolności do pracy, a nie z ryzykiem dożycia wieku emerytalnego. Zawieszalność świadczeń nie jest jednak bezwzględna, m.in. dlatego, że z reguły nie mamy do czynienia z całkowitą utratą przez świadczeniobiorcę zdolności do zarobkowania. Mając to na względzie ustanowiono dwa progi przychodu, na poziomie 70% (od 1 grudnia 2022 r. jest to kwota 4536,50 zł brutto) i 130% (od 1 grudnia ub.r. jest to kwota 8424,90 zł brutto) przeciętnego w kwartale wynagrodzenia. Osiągnięcie zarobków do poziomu 70% przeciętnego wynagrodzenia nie ma wpływu na prawo do świadczenia i jego wysokość. Przekroczenie wyższego progu powoduje zawieszenie prawa do świadczenia. Przekroczenie natomiast progu niższego powoduje tylko zmniejszenie świadczenia. Jeżeli przychód osiągnięty przez świadczeniobiorcę przekroczy 70% przeciętnego wynagrodzenia, ale nie będzie wyższy niż 130% przeciętnego wynagrodzenia, emerytura, renta z tytułu niezdolności do pracy oraz renta rodzinna dla jednej osoby zostaną zmniejszone o kwotę przekroczenia, jednak nie więcej niż o kwotę maksymalnego zmniejszenia (ustalaną przy kolejnych waloryzacjach), czyli od 1 marca 2022 r.:

- 691,94 zł – emerytura, renta z tytułu całkowitej niezdolności do pracy,
- 518,99 zł – renta z tytułu częściowej niezdolności do pracy,
- 588,19 zł – renta rodzinna dla jednej osoby.

W tym zakresie przyjęto więc rozwiązanie kompromisowe. Osiągnięcie przez emeryta lub rencistę przychodów z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczeń społecznych może powodować zmniejszenie lub zawieszenie wypłaty świadczenia na zasadach określonych w art. 103 i 104 ww. ustawy. Obowiązujące rozstrzygnięcia, umożliwiające łączenie pracy z prawem do wypłaty świadczeń emerytalno-rentowych, choć być może nie spełniają oczekiwań wszystkich zainteresowanych, należy uznać za optymalne. Opisany powyżej mechanizm powoduje jedynie konieczność dokonania przez te osoby wyboru między możliwością pobierania renty lub emerytury w pełnej wysokości, a możliwością osiągnięcia przychodu powodującego zmniejszenie świadczenia albo jego zawieszenie.

Odnosząc się do ostatniego z Pana postulatów, pozostającego we właściwości Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, należy w pierwszej kolejności wskazać, iż ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych (art. 2a) - stoi na gruncie równego traktowania wszystkich ubezpieczonych i płatników składek w zakresie obowiązku ubezpieczeń społecznych, opłacania składek, ich poboru a także dochodzenia przez ZUS należności z tego tytułu. Przepisy ww. ustawy traktują zatem jednakowo wszystkich pracodawców jako płatników składek i osoby przez nich zatrudnione.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych działa na podstawie przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z tą ustawą do zakresu działania ZUS należy m.in.:

- stwierdzanie i ustalanie obowiązku ubezpieczeń społecznych,
- wymierzanie i pobieranie składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Solidarnościowy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

ZUS mając świadomość swojej roli i odpowiedzialności dokłada należytej staranności, aby zapewnić prawidłową realizację przepisów powszechnie obowiązujących. Przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych określają zasady podlegania ubezpieczeniom m.in. zleceniobiorców. Zgodnie z nimi zleceniobiorcy podlegają obowiązkowo

ubezpieceniom społecznym od dnia rozpoczęcia do dnia zakończenia wykonywania umowy zlecenia.

Rozstrzygnięcie, czy płatnik składek prawidłowo ustalił obowiązek ubezpieczeń lub podstawę wymiaru składek w sprawie indywidualnej, może zostać podjęte przez ZUS, po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego w sprawie. ZUS przeprowadza takie postępowania zarówno na wniosek strony jak i z urzędu.

W każdym przypadku, w którym zostanie stwierdzone, że podstawa wymiaru składek danej osoby została określona nieprawidłowo przez podmiot pełniący funkcję płatnika składek - ZUS podejmuje odpowiednie działania.

Celem funkcjonowania ww. zasad i regulacji jest m.in. umożliwienie ZUS weryfikowania istnienia obowiązku ubezpieczeń społecznych osób wykonujących umowy nazwane umowami o dzieło.

Zgodnie z ogólnymi zasadami prawa - o rodzaju danej umowy nie decyduje nadana jej nazwa lecz jej charakter - to jest całokształt okoliczności faktycznych i prawnych określających warunki wykonywania danej pracy oraz wzajemne prawa i obowiązki stron umowy. Należy w tym miejscu przypomnieć, że nawet jednodniowe umowy zlecenia rodzą obowiązek ubezpieczeń społecznych.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest jednocześnie zobowiązany do stosowania jednolitych zasad stwierdzania obowiązku ubezpieczeń społecznych w stosunku do wszystkich osób, które wykonują umowy o świadczenie usług, a nie zostały zgłoszone do ubezpieczeń społecznych.

Powyższe zasady mają na celu ochronę osób pracujących przed pozostawaniem poza systemem ubezpieczeń społecznych w przypadku wykonywania powtarzających się krótkotrwałych umów cywilnych. Ponieważ ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych stoi na gruncie równego traktowania wszystkich ubezpieczonych, w związku z tym wynikające z tej ustawy zasady podlegania obowiązkowi ubezpieczeń społecznych - obejmują wszystkie osoby wykonujące pracę w ramach określonych ram prawnych (np. umowa o pracę, umowa zlecenia). Dotyczy to w takim samym stopniu osób mających ustalony status emeryta czy rencisty.

Powyższa zasada znalazła swoje potwierdzenie również w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (K9/2000), który stwierdził, że posiadanie uprawnień emerytalno-rentowych nie powinno rodzić szczególnych przywilejów na rynku pracy w postaci zwolnienia z opłacania składek za osoby pracujące posiadające takie uprawnienia. Przedstawiając powyższe wyjaśnienia, uprzejmie informujemy, że Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej nie prowadzi prac zmierzających do zmiany obowiązujących w omawianym zakresie rozwiązań prawnych.

Pouczenie.

Zgodnie z art. 13 ust. 2 ustawy o petycjach sposób załatwienia petycji nie może być przedmiotem skargi.

Z wyrazami szacunku

Eliza Wiśniewska
Zastępca Dyrektora
Departamentu Ubezpieczeń Społecznych
/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/